

دانشگاه سیستان و بلوچستان
تحصیلات تکمیلی

پایان نامه کارشناسی ارشد در علوم اقتصادی گرایش نظری

عنوان:

تأثیر سیاست‌های پولی بر نرخ ارز بر نرخ ارز در ایران

استاد راهنما:

دکتر نظر دهمرده

استاد مشاور:

دکتر غلامرضا زمانیان

تحقیق و نگارش:

صالح شهرپور

(این پایان نامه از حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه سیستان و بلوچستان بهره مند شده است)

تیرماه ۸۹

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.

بسمه تعالی

این پایان نامه با عنوان تأثیر سیاست های پولی بر نرخ ارز در ایران قسمتی از برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد اقتصاد - نظری توسط دانشجو صالح شهریور تحت راهنمایی استاد پایان نامه دکتر دهمرده تهیه شده است. استفاده از مطالب آن به منظور اهداف آموزشی با ذکر مرجع و اطلاع کتبی به حوزه تحصیلات تکمیلی دانشگاه سیستان و بلوچستان مجاز می باشد.

صالح شهریور

این پایان نامه ..... واحد درسی شناخته می شود و در تاریخ ..... توسط هیئت داوران بررسی و درجه ..... به آن تعلق گرفت.

نام و نام خانوادگی	امضاء	تاریخ
استاد راهنما:	دکتر نظر دهمرده	
استاد مشاور:	دکتر غلامرضا زمانیان	
داور ۱:	دکتر مصیب پهلوانی	
داور ۲:	دکتر نادر مهرگان	
نماینده تحصیلات تکمیلی:	دکتر جواد شهرکی	

تعهدنامه اصالت اثر

اینجانب صالح شهریور تأیید می‌کنم که مطالب مندرج در این پایان‌نامه حاصل کار پژوهشی اینجانب است و به دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این نوشته از آن استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع گردیده است. این پایان‌نامه پیش از این برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به دانشگاه سیستان و بلوچستان می‌باشد.

نام و نام خانوادگی دانشجو: صالح شهریور

امضاء

تقدیم به:

دو فرشته مهربانها، دو خورشید درخشان زندگی

پدر عزیز و مادر مهربانم

عاشقانی که فروغ مهرشان از آئینه چشمانشان جاریست

و هر چه دارم از برکت وجود آنهاست

به

برادران و خواهران عزیزم

ستارگانی که برق نگاهشان گرمی بخش زندگی است

و در سختی ها و مشکلات همواره یار و مشوق من بودند.

سپاسگزاری

اکنون که با یاری خداوند مراحل کار تحقیقی خود را به پایان رساندم، بر خود واجب می دانم از کلیه عزیزانی که مرا یاری نمودند تشکر و قدردانی نمایم.

از استاد ارجمندم جناب آقای دکتر نظر دهمرده که به عنوان استاد راهنما مرا یاری نمودند بسیار سپاسگذارم. اخلاق نیکو و برخورد بزرگوارانه ایشان در طول مدتی که در خدمتشان بودم به من درس زندگی و اخلاق داد. سلامت و موفقیت ایشان را از درگاه ایزد منان خواهانم.

از استاد گرامیم جناب آقای دکتر غلامرضا زمانیان که استاد مشاوره این پایانامه را برعهده داشتند کمال تشکر را دارم و سلامتی ایشان را از درگاه احدیت خواستارم.

اگر چه ذکر نام کلیه دوستانی که در این تحقیق مرا همراهی کردند امکانپذیر نیست اما جا دارد از آقایان احسان عزیزی، محمد معتمد، شارخ دشتکی، حسین دینی، فرشید پور شهابی، مسعود ابویی، حسین احمدی و داود ابد که در مراحل مختلف تحقیق به من کمک کردند تشکر و قدردانی نمایم.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.

چکیده

طی چند دهه اخیر تنوع، تعدد و درونگرایی سیاست‌ها و همراهی آنها با عدم ثبات اقتصادی، از ویژگی‌های اقتصادی کشور بوده است. یکی از این سیاست‌ها، سیاست پولی است که منبع تأمین کسری بودجه ریالی دولت از طریق استقراض از سیستم بانکی بوده، که افزایش عرضه پول به دنبال آن اجتناب ناپذیر است. گسترش پایه پولی در کشور می‌تواند به افزایش نرخ ارز منجر شود. نرخ ارز بیانگر موقعیت اقتصادی کشور در داخل و خارج می‌باشد. بر این اساس در پژوهش حاضر، رابطه سیاست پولی و نرخ ارز در اقتصاد ایران طی سالهای ۱۳۳۸ تا ۱۳۸۶، مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته و از آنجایی که روش اقتصادسنجی ARDL نسبت به سایر روش‌ها کارا تر است، از این روش برای تخمین مدل استفاده شده است. نتایج حاصل از تخمین بیانگر این است که نرخ ارز اسمی در کوتاه مدت، تأثیرپذیر از نرخ ارز اسمی تا یک دوره قبل می‌باشد. که این تأثیر مثبت بوده به طوری که با ضریب ۱/۰۹ در دوره بعد اثرگذار خواهد بود. وجود رابطه کوتاه مدت بین دیگر متغیرهای توضیحی نشان می‌دهد که سیاست پولی با وقفه بر نرخ ارز تأثیر مثبت خواهد گذاشت و سایر متغیرها نظیر درآمد ملی، نوسانات نرخ ارز واقعی و شاخص قیمت‌ها بدون وقفه بر نرخ ارز به ترتیب تأثیر مثبت، مثبت و منفی دارند که این روابط از لحاظ آماری معناداری هستند. همچنین نتایج نشان می‌دهد که سیاست‌های پولی و درآمد ملی بر نرخ ارز در بلند مدت رابطه معنی‌داری دارند و نوع این رابطه به ترتیب مثبت و منفی می‌باشد ولی شاخص قیمت‌ها و نوسانات نرخ ارز واقعی رابطه بی‌معنی در بلند مدت دارند. همچنین، ضریب ECM بدست آمده از آزمون ARDL؛ نشان می‌دهد که الگوی پویای ما به سمت الگوی بلند مدت خود حرکت می‌کند و هر ساله ۱۶٪ از عدم تعادل سیاست‌های پولی در دوره بعد تعدیل خواهد شد.

کلمات کلیدی: سیاست‌های پولی، ثبات اقتصادی، نرخ ارز، ARDL، ضریب ECM.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات تحقیق.....
۲	۱-۱ - مقدمه.....
۳	۲-۱ - بیان مساله و سوال های اصلی تحقیق.....
۵	۳-۱ - فرضیه ها.....
۵	۴-۱ - پیشینه ی تحقیق.....
۷	۵-۱ - اهداف تحقیق.....
۸	۶-۱ - کاربردهای تحقیق.....
۸	۷-۱ - استفاده کنندگان از نتایج تحقیق.....
۸	۸-۱ - نوآوری طرح.....
۹	۹-۱ - روش انجام تحقیق.....
۹	۱۰-۱ - روش و ابزار گردآوری اطلاعات.....
۹	۱۱-۱ - زمان بندی انجام مراحل مختلف تحقیق.....
۱۰	۱۲-۱ - فهرست منابع و مآخذ فصل اول.....
۱۲	فصل دوم: مبانی نظری موضوع.....
۱۳	۱-۲ - مقدمه.....
۱۳	۲-۲ - مفاهیم نرخ ارز.....
۱۳	۱-۲-۲ - تعریف ارز.....
۱۳	۲-۲-۲ - تعریف نرخ ارز.....

۱۴	..... انواع نرخ ارز..... ۳-۲-۲
۱۴	..... نرخ ارز اسمی..... ۱-۳-۲-۲
۱۴	..... نرخ ارز موثر..... ۴-۳-۲-۲
۱۵	..... نرخ ارز واقعی..... ۳-۳-۲-۲
۱۵	..... انواع رژیم نرخ ارز..... ۴-۲-۲
۱۶	..... رژیم ارزی ثابت..... ۱-۴-۱-۲
۱۶	..... رژیم ارزی شناور..... ۲-۴-۲ ۲
۱۷	..... رژیم ارزی خزنده ی مرز دار..... ۳-۴-۲ ۲
۱۸	..... مدل ها ونظریه های تعیین نرخ ارز..... ۴-۲ ۲
۱۹	..... نظریه برابری قدرت خرید (PPP)..... ۱-۴-۲-۲
۲۳	..... مدل های پولی..... ۲-۴-۲-۲
۳۰	..... مدل های جابجایی دارایی..... ۳-۴-۲-۲
۳۳	..... سیاست پولی..... ۳-۲
۳۴	..... انواع سیاست پولی..... ۱-۳-۲
۳۶	..... دیدگاه های مربوط به سیاست های پولی..... ۲-۳-۲
۳۷	..... نظریه مقداری قدیم پول..... ۳-۳-۲
۳۸	..... نظریه مقداری جدی..... ۴-۳-۲
۴۱	..... ابزارهای سیاست پولی در ایران..... ۵-۳-۲
۴۱	..... ابزارهای مستقیم..... ۱-۵-۳-۲

۴۱	..... ۲-۳-۵-۲- ابزارهای غیرمستقیم
۴۴	..... ۴-۲- نرخ ارز و سیاست پولی و روند آنها در ایران
۵۰	..... ۵-۲- خلاصه و نتیجه گیری
۵۱	..... ۵-۲- فهرست منابع و مآخذ فصل دوم
۵۳	..... فصل سوم : پیشینه تحقیق
۵۴	..... ۱-۳- مقدمه
۵۴	..... ۲-۳- مطالعات انجام شده در داخل کشور
۵۸	..... ۳-۳- مطالعات انجام شده خارجی
۶۴	..... ۴-۳- خلاصه و نتیجه گیری
۶۵	..... ۵-۳- منابع فارسی و لاتین فصل سوم
۶۷	..... فصل چهارم: روشناسی پژوهش
۶۸	..... ۱-۴- مقدمه
۶۹	..... ۲-۴- الگوی خودبازگشت با وقفه های توزیع شده (ARDL)
۷۱	..... ۱-۲-۴- الگوهای پویا
۷۳	..... ۲-۲-۴- الگوی تصحیح خطا
۷۵	..... ۳-۲-۴- آزمون مجموع تجمعی (CUSUM) و آزمون مجذور (CUSUMQ) تجمعی
۷۸	..... ۳-۴- خلاصه و نتیجه گیری
۷۹	..... ۴-۴- فهرست منابع و مآخذ فصل چهارم

۸۱	فصل پنجم: ارائه الگو و برآورد مدل.....
۸۲	۱-۵- مقدمه.....
۸۲	۲-۵- ارائه الگو.....
۸۶	۳-۵- تخمین مدل.....
۸۶	۳-۵-۱- تخمین کوتاه مدت مدل.....
۸۷	۳-۵-۱-۱- تحلیل نتایج کوتاه مدت.....
۸۸	۳-۵-۲- آزمون فروض کلاسیک.....
۸۷	۳-۵-۳- آزمون وجود رابطه بلند مدت.....
۸۹	۳-۵-۳-۲- روش الگوی تصحیح خطا (ECM).....
۹۰	۳-۵-۴- آزمون ثبات ساختاری.....
۹۱	۳-۵-۵- تخمین بلندمدت مدل.....
۹۲	۳-۵-۱- تحلیل نتایج بلند مدت.....
۹۲	۳-۵-۶- تخمین الگوی تصحیح خطا.....
۹۳	۴-۵- خلاصه و نتیجه گیری.....
۹۴	۵-۵- فهرست منابع و مآخذ فصل پنجم.....
۹۵	فصل ششم: نتیجه گیری و پیشنهادات.....
۹۶	۱-۶- نتیجه گیری.....
۹۸	۲-۶- پیشنهادات.....
۹۸	۲-۶-۱- پیشنهادات سیاستگذاری.....

۹۹	.....۲-۲-۶- پیشنهادها برای پژوهش های آتی.....
۱۰۰	..... منابع و مأخذ پایان نامه.....
۱۰۱	..... منابع فارسی.....
۱۰۴	..... منابع لاتین.....
۱۰۸	..... پیوست ها.....
۱۰۹	..... پیوست (الف) تخمین کوتاه مدت مدل توسط نرم افزار Microfit4.1.....
۱۱۰	..... پیوست (ب) آزمون فروض کلاسیک توسط نرم افزار Microfit4.1.....
۱۱۱	..... پیوست (ج) تخمین بلند مدت مدل توسط نرم افزار Microfit4.1.....
۱۱۲	..... پیوست (د) آزمون تصحیح خطا توسط نرم افزار Microfit4.1.....

عنوان نمودارها

صفحه	عنوان نمودار
۳۶	نمودار (۲-۱) سیاست پولی انبساطی بر نرخ بهره و درآمد ملی تعادلی.....
۴۵	نمودار (۲-۱) روند نرخ ارز رسمی طی سالهای ۱۳۳۸ تا ۱۳۸۶ برای ایران.....
۴۵	نمودار (۲-۲) روند نرخ ارز غیر رسمی طی سالهای ۱۳۳۸ تا ۱۳۸۶ برای ایران.....
۴۸	نمودار (۲-۳) روند حجم نقدینگی طی سالهای ۱۳۳۸ تا ۱۳۸۶ برای ایران.....
۹۰	نمودار (۵-۱): آزمون مجموع تجمعی.....
۹۱	نمودار (۵-۲): آزمون مجموع مجذور تجمعی.....

فهرست جداول

صفحه	عنوان جدول
۹	جدول (۱-۱): جدول زمان بندی انجام مراحل انجام تحقیق.....
۵۵	جدول (۳-۱): واکنش متغیرها نسبت به حجم نقدینگی.....
۵۶	جدول (۳-۲): واکنش متغیرها نسبت به نرخ ارز اسمی.....
۸۶	جدول (۵-۱): نتایج ضرایب کوتاه مدت.....
۸۸	جدول (۵-۲): نتایج آزمون تشخیص فروض کلاسیک.....
۹۱	جدول (۵-۳): نتایج تخمین بلندمدت مدل.....
۹۲	جدول (۵-۴): نتایج الگوی تصحیح خطا.....

فهرست علائم	علائم
نشانه	
نرخ ارز اسمی	<i>EX</i>
حجم نقدینگی	<i>M₂</i>
شاخص قیمت مصرف کننده	<i>CPI</i>
شاخص قیمت مصرف کننده	<i>WPI</i>
جزء ناپایدار نرخ ارز واقعی	<i>RERC</i>
درآمد ملی	<i>Y</i>
الگوی خودبازگشت با وقفه های توزیع شده	<i>ARDL</i>
الگوی تصحیح خطا	<i>ECM</i>
جزء اخلاص	<i>U</i>
برابری قدرت خرید	<i>PPP</i>

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.

فصل اول

کلیات

نرخ ارز و عوامل تاثیرگذار بر آن یکی از محورهای اصلی سیاست‌های اقتصاد کلان محسوب می‌شود. تغییرات نرخ ارز بر روی متغیرهای کلان اقتصادی یکی از مهمترین بحثها و چالشهای مطرح شده هم در کشورهای توسعه یافته و هم در کشورهای در حال توسعه و همچنین کشورهای که بعد از دهه ۱۹۷۰ (شکسته شدن قرارداد برتون-وودز) سیستم نرخ ارز ثابت خود را حفظ کرده اند، می‌باشد.

تغییرات نرخ ارز بر قیمت کالاهای داخلی در بازار خارجی و همچنین بر قیمت کالاها و خدمات وارداتی در بازار داخلی تاثیرگذار بوده و به همین دلیل یکی از اساسی ترین عواملی است که بر صادرات و واردات، ترازپرداختها، ذخایر ارزی و به واسطه اینها بر رشد اقتصادی، اشتغال و... اثرگذار خواهد بود (سیلان، ۱۳۷۴).

با توجه به اهمیت نرخ ارز در پیشرفت و توسعه اقتصادی هر کشوری، بررسی عوامل موثر بر آن، ضروری به نظر می‌رسد. عوامل زیادی همچون عوامل اقتصادی، سیاسی و روانی بر نرخ ارز تاثیرگذارند. از جمله عوامل سیاسی می‌توان به ثبات سیاست خارجی، روابط با کشورهای دیگر،... و از عوامل روانی می‌توان به انتظارات مردم از وضعیت آینده اقتصادی و سیاسی و... از جمله عوامل اقتصادی می‌توان به نرخ بهره، نقدینگی، درآمد ملی، رشد ناخالص ملی و... اشاره کرد (انوار، ۱۳۸۱). از میان عوامل اقتصادی که می‌تواند بر نرخ ارز موثر باشد نقدینگی است که به وسیله سیاستهای پولی^۱ ایجاد می‌شود.

سیاست پولی از طریق تغییر در حجم پول، تغییر در رشد حجم پول و نرخ بهره و یا شرایط اعطای تسهیلات مالی انجام می‌گیرد. هدف از سیاستهای پولی در کشورهای صنعتی پیشرفته و کشورهای روبه توسعه تا حدودی متفاوت است. در کشورهای صنعتی هدف مذکور به طور عمده برطرف ساختن تورم، رفع کساد و رسیدن به اشتغال کامل می‌باشد در حالی که برای کشورهای روبه توسعه، هدف عمده سیاست پولی را رشد اقتصادی و افزایش درآمدهای دولتی و عرضه کل تشکیل می‌دهد. سیاست پولی بر دینوع انبساطی و انقباضی تقسیم می‌شود (جعفرپور، ۱۳۸۶).

---

¹. Monetary Policy

الف) سیاست پولی انبساطی^۱: به منظور مقابله با رکود و دستیابی به اشتغال کامل اتخاذ می شود.

ب) سیاست پولی انقباضی^۲: به منظور مقابله با تورم و فشار قیمتها اتخاذ می شود.

نوع سیاست پولی مورد استفاده در اثر کشورها اغلب انقباضی و ضد تورمی است و به صورت انبساطی تنها در شرایط کم اشتغالی و آن هم در کوتاه مدت باعث افزایش تولید و اشتغال کل می شود.

به این ترتیب نگاهی گذرا به وضعیت ایران در صحنه اقتصاد بین‌المللی حاکی از اهمیت سیاست‌های اتخاذ شده در این دوران می‌باشد. اکنون شرایط به گونه‌ای است که دیگر معلوم نیست اقتصاد ایران بتواند بار هزینه‌های تخصیصی و توزیعی سیاست گذاری‌های اشتباه را تحمل کند. از طرف دیگر افزایش رقابت در صحنه تجارت بین الملل با توجه به حضور رقبای قدری همچون کشورهای شرق آسیا، فضا را برای حضور مؤثر در صحنه تجارت بین‌الملل تنگ‌تر کرده است. مجموعه موارد فوق لزوم شناخت روابط متقابل اثر تغییرات نرخ ارز و بر متغیرهای اقتصادی ایران و اثر تغییرات متغیرهای بنیادی کلان بر تغییرات نرخ ارز و تراز داخلی و خارجی را دو چندان می‌سازد.

بدین منظور تحقیق حاضر سعی دارد که با استفاده داده های سالانه اقتصاد ایران طی دوره ۱۳۳۸ تا ۱۳۸۶ و با بکارگیری از تکنیک های اقتصادی به بررسی تاثیر سیاست پولی بر نرخ ارز می پردازیم. تحقیق حاضر در ۶ فصل سازمانی شده است. در این فصل از تحقیق، کلیات تحقیق ارائه شده و در ادامه، سابقه ی تحقیق های انجام شده با موضوعات مربوط به موضوع تحقیق حاضر، به طور مختصر بیان می شود. در پایان نیز مراحل انجام تحقیق ارائه می گردد.

۲-۱- بیان مساله و سوال های اصلی تحقیق

هر کشوری با هر نظام اقتصادی دارای هدف های معین اقتصادی است که برای رسیدن به آنها تلاش می کند لذا بدین منظور دولت ها همواره با استفاده از سیاست های اقتصادی سعی در تامین این اهداف دارند. سیاست های پولی اخذ شده از سوی دولت یکی از این ابزار های مهم و تاثیر گذار بر بخش های حیاتی هر اقتصادی است. که به بیان ساده می توان گفت سیاست پولی

1. Expansionary Monetary Policy

2. Restrictive monetary policy